

ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ У ЧОРНОМОРСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

LATIN AMERICAN STUDIES IN PETRO MOHYLA BLACK SEA NATIONAL UNIVERSITY

Богданова Т.Є.,

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин
та зовнішньої політики*

Чорноморського національного університету імені Петра Могили

Виокремлено основні напрями досліджень у галузі латиноамериканістики у ЧНУ імені Петра Могили. Перший напрям, репрезентований працями Л. Вовчук, В. Погромського, Т. Пронь, спрямований на висвітлення історичних зв'язків Південної України з країнами Латинської Америки. Другий напрям досліджень, представлений працями Т. Богданової, Т. Жолонко, А. Хмель, О. Шевчука, зорієнтований на аналіз провідних трендів розвитку Латинської Америки та з'ясування місця регіону ЛАКБ у сучасній системі міжнародних відносин. Різні аспекти міжамериканських відносин посідають одне з чільних місць у наукових пошуках кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики ЧНУ імені Петра Могили.

Ключові слова: латиноамериканські дослідження, ЧНУ імені Петра Могили, Південь України, США, ЛАКБ (Латинська Америка та Карибський басейн).

Выделены основные направления исследований в сфере латиноамериканистики в ЧНУ имени Петра Могили. Первое направление, представленное трудами Л. Вовчук, В. Погромского, Т. Пронь, освещает исторические связи Южной Украины со странами Латинской Америки. Второе направление исследований, представленное трудами Т. Богдановой, Т. Жолонко, А. Хмель, А. Шевчука, ориентировано на анализ ключевых трендов развития Латинской Америки и определения места региона ЛАКБ в современной системе международных отношений. Разные аспекты межамериканских отношений занимают одно з главных мест в научных поисках кафедры международных отношений и внешней политики ЧНУ имени Петра Могили.

Ключевые слова: латиноамериканские исследования, ЧНУ имени Петра Могили, Юг Украины, США, ЛАКБ (Латинская Америка и Карибский бассейн).

The basic research directions of Latin-American Studies in Petro Mohyla Black Sea National University have been separated. The first one represented by works of L. Vovchuk, V. Pogromskiy, T. Pron, is devoted to highlighting of historical ties between the South of Ukraine and Latin-American countries. The second one represented by works of T. Bohdanova, T. Zholonko, A. Khmel, O. Shevchuk, focused on the key trends of Latin America development and clarifying of the LAC region place in the modern system of international relations. Different aspects of Inter-American relations are one of the main spheres in scientific researches of Foreign Policy and International Relations Department of Petro Mohyla Black Sea National University.

Key words: Latin-American Studies, Petro Mohyla Black Sea National University, the South of Ukraine, USA, LAC (Latin America and Caribbean).

Постановка проблеми. Латиноамериканські дослідження в Україні тривалий час знаходились на периферії наукових пошуків вітчизняних науковців, лише останнім часом спостерігається деяке пожвавлення даного напрямку у наукових установах та ВЗО Києва, Львова, Одеси та інших міст України, у т.ч. і Миколаєва.

Провідним навчальним закладом та науковим осередком Миколаївщини є Чорноморський національний університет імені Петра Могили. Цього року кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики ЧНУ імені Петра Могили відзначає 15-річчя від початку підготовки фахівців-міжнародників у даному навчальному

закладі. За цей час на факультеті політичних наук, на якому відбувається підготовка фахівців із галузі знань «Міжнародні відносини», сформувалися декілька наукових шкіл, однією з яких є латиноамериканські дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історіографічний аналіз розвитку наукових шкіл вітчизняної латиноамериканістики майже відсутній. Згадаємо лише працю М. Засядька [1], яка окреслює основні періоди та напрямки у розвитку даного напрямку досліджень.

Формулювання цілей статті. Метою даної роботи є виокремлення провідних напрямів у розвитку латиноамериканістики у ЧНУ імені Петра Могили, висвітлення здобутків і визначення перспектив подальших наукових пошуків.

Виклад основного матеріалу. Перший напрям досліджень – історичні зв'язки земель Північного Причорномор'я з країнами Латинської Америки у XIX–XX ст. – репрезентований працями Людмили Вовчук, Віктора Погромського та, деякою мірою, Тетяни Пронь. Наукові пошуки Л. Вовчук присвячені становленню та розвитку дипломатичних і консульських установ у портових містах Південної України наприкінці XVIII – на початку XX ст. [2]. Автор зазначає, що перші консульські установи на Півдні України з'являються у Херсоні та Одесі на початку XIX ст., активізація ж економічного життя у Російській імперії у цілому і на Півдні України зокрема у пореформений період мала наслідком збільшення консульських установ у портових містах Російської імперії. Автор наводить відомості про наявність у Миколаєві бразильського консульства у 1860 – 1900-х рр., а в Одесі – консульств Чилі і Перу (1877), у Херсоні – Перу (консул А. Анатра) [3, с. 212-213]. Напередодні Першої світової війни в Одесі також діяли консульства Аргентини (1911), Панами (1907) та навіть Уругваю (1915) [3, с. 215]. Характеризуючи діяльність консулів іноземних держав у громадсько-політичному та економічному житті Одеси, Л. Вовчук приділяє

увагу висвітленню діяльності віце-консула Бразилії Г. Рафаловича (1882–1887) та віце-консула Я. Бродського (1911–1917) [4, с. 124].

Праці В. Погромського у царині латиноамериканістики зосереджені на висвітленні українсько-аргентинських зв'язків, серед яких привертає увагу висвітлення процесів єврейської колонізації Аргентини вихідцями з південноукраїнських губерній Російської імперії [5], взаємин УСРР з Аргентиною у міжвоєнний період [6], а також з'ясування специфіки формування української етнічної спільноти в Аргентині [7]. Автором з'ясовано, що Аргентинська Республіка стала єдиною з країн Латинської Америки, що визнала уряд УНР (1921) та встановила з ним дипломатичні відносини. Повноважним представником УНР в Аргентині став М. Шумицький, водночас Аргентина перетворюється на країну політичної еміграції для українців. На думку В. Погромського, українська діаспора в Аргентині яскраво віддзеркалює долю всіх «хвиль» еміграції з українських етнічних земель, зокрема відзначено високий відсоток єврейського та німецького населення серед мігрантів із Півдня України (через порт Одеса), натомість у міграції з Буковини, Волині, Галичини перевага належала етнічним українцям, що підтверджується статистичними відомостями та даними про релігійну приналежність [7, с. 84-85]. Деякі аспекти процесів рееміграції українців з країн Латинської Америки до СРСР після Другої світової війни висвітлені у публікаціях Т. Пронь [8].

Другий напрям досліджень, репрезентований працями науковців ЧНУ імені Петра Могили, охоплює широке коло питань як міжамериканських відносин, так і відносин країн ЛАКБ з іншими регіонами світу. Проблемне поле досліджень миколаївських латиноамериканістів містить такі ключові тренди, як:

1) латиноамериканська політика Вашингтону та відносини США з провідними країнами регіону ЛАКБ;

2) зовнішні виклики гегемонії США в Америках, насамперед з боку КНР, ЄС та РФ;

3) боротьба з наркобізнесом як провідний напрям безпекової співпраці американських держав;

4) процеси регіональної інтеграції;

5) конфлікти у ЛАКБ та шляхи їх розв'язання;

6) внутрішня та зовнішня політика провідних країн Латинської Америки;

7) латиноамериканський вектор зовнішньої політики Іспанії;

8) співробітництво Південь-Південь і роль у ньому Бразилії та ін.

Низка праць співробітників кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики та перших розвідок студентів магістрантів під їх керівництвом присвячена латиноамериканській політиці США, зокрема у статті декана факультету політичних наук, професора Олександра Шевчука здійснений порівняльний аналіз стратегій адміністрацій Дж. Буша-мол. та Б. Обама щодо регіону ЛАКБ [9]. Автор дійшов висновку про малу ефективність зовнішньополітичного курсу адміністрації Дж. Буша-молодшого на латиноамериканському напрямі та, як наслідок, визначив низку проблем, з якими зіткнулась демократична адміністрація Б. Обама після приходу до влади у 2009 р., розв'язання яких ще більш ускладнювалось афганською й іракською кампаніями, до того ж в умовах світової фінансово-економічної кризи [9, с. 18]. Зовнішньополітичні пріоритети кандидатів у президенти США 2016 р. та місце Латинської Америки в їх програмах, порівняльний аналіз зовнішньополітичних стратегій Б. Обама та Д. Трампа висвітлювали у своїх працях О. Шевчук [10] та І. Тихоненко [11]. Ще одним напрямом наукових пошуків указаних авторів є з'ясування зовнішніх викликів гегемонії США в Америках, насамперед, з боку КНР та РФ.

Еволюція американсько-кубинських відносин за адміністрацій Дж. Буша-молодшого та Б. Обама, міграційна

та санкційна політика аналізуються у публікаціях Тетяни Богданової [12], Тетяни Жолонко [13], Юлії Седляр [14]. Серед причин потепління американсько-кубинських відносин за другої каденції Б. Обама Т. Жолонко виділяє такі [13, с. 32]:

1) розуміння демократичною адміністрацією США неефективності обраного курсу;

2) зміна міжнародних реалій. Серед подій, які, імовірно, вплинули на припинення протистояння, можна назвати зменшення активності «осі добра» після смерті У. Чавеса, згорання політики ізоляціонізму щодо іншого антагоніста США – Ірану, а також військові дії на Сході України, які називають проявами нової «холодної війни». Вказані обставини змушують США до нових кроків щодо розширення свого геополітичного впливу та підтримання статусу лідера у регіоні;

3) лібералізація всередині самої Куби. З приходом до влади Р. Кастро на Кубі відбулися економічні реформи: почав розвиватися дрібний та середній бізнес, до країни було залучено прямі іноземні інвестиції, було дозволено приватизацію житла. Р. Кастро навіть заявив про готовність до 2018 р. піти у відставку, щоб звільнити дорогу для молоді (*у квітні 2018 р. новим головою Куби обраний Мігель Діас-Канель* – авт.)

Проблема взаємодії США з провідними країнами Латинської Америки у сфері боротьби з наркобізнесом, причини та результати запровадження «Плану Колумбія» та «Ініціативи Меріда» також знайшла своїх дослідників, зокрема Євгена Сінкевича, Юлію Олійник та ін. Проблема наркоторгівлі гостро стоїть у міжамериканських відносинах. Маючи глибоку історію, фінансове й військово-підґрунтя, систему зв'язків та інформації, наркокартелі здійснюють свою діяльність на і поза американським континентом [15, с. 198]. Розглядаючи діяльність картелів Гольфо, Лос Зетас, Сіналоа, Лос Негрос, дослідники аналізують і механізми контролю наркотрафіку,

зокрема діяльність Управління по наркотиках США (DEA) та механізм щорічної сертифікації країн світу у сфері боротьби з наркобізнесом та наркотрафіком. На думку Є. Сінкевича та А. Копилової, після подій 11 вересня 2001 року боротьба з наркобізнесом отримала більш агресивний характер, що яскраво засвідчили «План Колумбія» та «Ініціатива Меріда». Основна частина допомоги США припадала на Колумбію, яка у 2003 році вийшла на перше місце після Афганістану та Іраку за фінансовими впливаннями з боку США [151, с. 199-200; 16, с. 142-143].

А. Хмель, Д. Біляєв, М. Малишева [17-19] сфокусували свої наукові пошуки на з'ясуванні особливостей латиноамериканської політики Іспанії, колишньої метрополії для більшості країн регіону ЛАКБ, її взаємодії зі США, ролі у розв'язанні регіональних конфліктів тощо. Анастасія Хмель підкреслює, що США потребує зовнішнього стратегічного партнера у Латинській Америці та політичної сили, яка може бути стабільною ланкою у регіоні, якою може стати Іспанія [17, с. 211]. Політичне співробітництво країн Латинської Америки та Іспанії полягає у вирішенні конкретних проблем регіону (Іспанія традиційно, поряд з США, виступає свого роду міжнародним арбітром у вирішенні політичних криз регіону), а військове (продаж зброї і технологій) співробітництво Іспанії та ЛАКБ в останні роки набуває нові вектори розвитку. На сьогодні значення ЛАКБ як регіону-постачальника енергетичних ресурсів зростає, зауважує історик, отже, і роль Іспанії як посередника зміцнюється. А. Хмель дійшла висновку про роль Іспанії у ЛАКБ як посередника у діалозі США – ЛАКБ з найбільш дискусійних питань міжамериканських відносин [17, с. 211-212].

Взаємодія Іспанії з країнами Латинської Америки щодо зменшення конфліктогенності відбувається у двох площинах: регіональній і міжрегіональній, а основними факторами, що впливають на якість співробітництва, виступають ідео-

логічні засади партій і лідерів, які представляють Іспанію та країни регіону, економічний стан держав, наявність спільних проблем, розповсюджених на території двох, або більше країн регіону та місце Іспанії у структурі сучасних міжнародних відносин (наприклад, головування у міжнародних організаціях). Порівнюючи діяльність урядів Х.М. Аснара, Х.Л. Сапатеро, М. Рахоя, дослідники А. Хмель та Д. Біляєв з'ясовують зміни у латиноамериканському векторі зовнішньої політики Іспанії, пов'язані, насамперед, з ідеологією Народної чи Соціалістичної партії [18, с. 57-58].

Тетяна Богданова та магістранти Н. Дольна, А. Кабаєва, О. Кожевнікова та ін. приділяють увагу провідним напрямкам зовнішньої політики країн регіону, зокрема Аргентини, Бразилії, Венесуели, Колумбії, Чилі, аналізуючи як відносини з Вашингтоном та сусідніми державами [20-24], так і європейський, тихоокеанський вектори зовнішньої політики цих держав, а також співробітництво у рамках Південь-Південь та роль у ньому, насамперед Бразилії (БРІКС, ІБСА та ін.) [25-26].

Процеси регіональної інтеграції та діяльність міжнародних організацій у регіоні, зокрема ОАД, АЛБА, УНАСУР, Тихоокеанського альянсу, привернули увагу таких науковців як завідувач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики професор Олександр Тригуб [27], а також Т. Богданова [28-29], магістранти В. Асауленко [30], А. Кабаєва [31] та Ю. Шпаковська [32]. Серед інших питань діяльності даних організацій дослідники висвітлюють їх роль у процесах урегулювання регіональних конфліктів, фолклендського, венесуельсько-колумбійського тощо.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що автор дійшов висновку про те, що протягом останнього десятиліття у ЧНУ імені Петра Могили сформувалась школа американських і латиноамериканських досліджень, яка має широкі перспективи для подальших

наукових пошуків. Автором виокремлено два основних напрями наукових пошуків, що здійснюються представниками кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики ЧНУ у галузі латиноамериканістики: перший – дослідження історичних зв'язків земель Північного Причорномор'я з країнами Латинської Америки у XIX–XX ст., другий – з'ясування ролі держав ЛАКБ у сучасній системі міжнародних відносин, а також міжамериканські відносини за доби постбіполярності.

Перспективи подальших наукових пошуків миколаївських учених у сфері

латиноамериканських досліджень, на нашу думку, полягають у наступному: 1) компаративний аналіз діяльності дипломатичних представництв країн Латинської Америки на території України наприкінці XIX – на початку XX ст., у добу Української національної революції 1917-1920 рр., у 1920-ті рр.; 2) сучасні тренди розвитку міжамериканських відносин, латиноамериканська політика адміністрації Д. Трампа; 3) «Українська криза» та ставлення до неї латиноамериканських країн, висвітлення подій в Україні на шпальтах латиноамериканських мас-медіа та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Засядько М.В. Особливості розвитку латиноамериканістики в Україні. Актуальні проблеми міжнародних відносин. Київ, 2008. Вип. 76. Ч. 2. С. 201-206.
2. Вовчук Л.А. Діяльність консулів іноземних держав у чорноморсько-азовських портах Російської імперії (кінець XVIII – початок XX ст.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02; Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. Черкаси, 2014. 20 с.
3. Вовчук Л.А. Становлення дипломатичних установ у портових містах Чорноморсько-азовського басейну Російської імперії (1785-1919 рр.). Науковий вісник. Вип. 3.34: історичні науки. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2013. С. 210-218.
4. Вовчук Л.А. Консули Одеси в економічному житті Південної України (XIX – початок XX ст.). Краєзнавство / НСКУ; Ін-т історії НАНУ. 2012. № 2. С. 121-126.
5. Погромський В.О. Південь України в контексті єврейської колонізації Аргентини кінця XIX – початку XX ст. Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. Київ, 2012. Вип. 57(2). С. 52-56.
6. Погромський В.О. Взаємини Радянської України з республікою Аргентина у 1919-1939 рр. Чорноморський літопис. 2011. Вип. 4. С. 38-42.
7. Богданова Т.Є., Погромський В.О. Українська етнічна спільнота в Аргентині наприкінці XX – на початку XXI століття. Історичний архів. Наукові студії. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. № 4. С. 82-86.
8. Пронь Т.М. Повоєнний рух репатріантів та реемігрантів на Батьківщину. Гілея. Київ, 2005. Вип. 3. С. 132-147.
9. Шевчук О.В. «Латиноамериканський» вектор зовнішньополітичної стратегії адміністрацій президентів США Дж. Буша-молодшого та Б. Обама. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2014. Вип. 121 (Ч. I). С. 15-23.
10. Шевчук О.В. Зовнішньополітичні пріоритети США напередодні президентських виборів 2016 р. Американська історія та політика. 2016. № 1. С. 192-198.
11. Тихоненко І.В. Стратегія національної безпеки США як інструмент підтримки глобального лідерства та міжнародного порядку за адміністрації Б. Обама та Д. Трампа. Політичне життя. 2018. № 1. С. 158-163.
12. Богданова Т.Є., Опаленик Ю.О. Проблема міграції як складова американсько-кубинського конфлікту на сучасному етапі. Гілея: науковий вісник: Збірник наукових праць. Київ, 2011. Вип. 46(4). С. 694-699.
13. Жолонко Т.В. Американсько-кубинські відносини після звершення «холодної війни» (1991–2015 рр.). Наукові праці. Т. 264. Вип. 251. Історія. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. С. 30-34.
14. Седляр Ю.О. Еволюція американсько-кубинського конфлікту у постбіполярний період або чому санкції не діють? Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2012. Вип. 108(1). С. 52-60.
15. Сінкевич Є.Г., Копилова А.В. Міжамериканська система наркоторгівлі: прибутковість й вигода або збитки та наслідки. Чорноморський літопис. 2014. Вип. 9. С. 197–201.

16. Олійник Ю.О. Ініціативи США щодо взаємодії в боротьбі з наркобізнесом у Латинській Америці. Наукові праці. Т. 147. Вип. 134. Історія. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. С. 141–143.
17. Хмель А. Відносини Іспанії зі США в Латиноамериканському регіоні на початку XXI століття. Американська історія та політика. 2016. № 2. С. 205-213.
18. Хмель А., Біляєв Д. Вплив Іспанії на врегулювання конфліктів у регіоні ЛАКБ у 2000-2016 рр. Емінак: науковий щоквартальник. 2016. № 2 (14). Т. 3. С. 54-59.
19. Малишева М. Латинська Америка як регіональний вимір у зовнішній політиці Іспанії. Актуальні проблеми міжнародних відносин. Вип. 90. Ч. I. Київ, 2010. С. 98-99.
20. Богданова Т.Є. Поворот у зовнішній політиці Колумбії за адміністрації Х.М. Сантоса (2010-2012 рр.). Наукові праці. Т. 198. Вип. 186. Історія. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. С. 45-48.
21. Богданова Т.Є., Кабаєва А.І. Позаконтинентальний напрям у зовнішній політиці Колумбії на початку XXI століття. Гілея: науковий вісник. Київ, 2014. Вип. 85(6). С. 357-359.
22. Богданова Т.Є., Кожевнікова О.В. Енергетичне співробітництво Венесуели з КНР за адміністрації Уго Чавеса. Наукові праці. Вип. 224. Т. 236. Політологія. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. С. 72-75.
23. Богданова Т., Шпаковська Ю. Американсько-чилійські відносини на початку XXI ст. Емінак: науковий щоквартальник. 2017. № 2(18). Т. 2. С. 86-89.
24. Богданова Т.Є., Шпаковська Ю.А. Зовнішньополітична діяльність Мішель Бачелет на посаді президента Чилі. Наукові праці. Т. 297. Вип. 285. Політологія. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. С. 111-116.
25. Богданова Т.Є., Дольна Н.А. Бразильсько-африканський діалог за адміністрації президента Ділми Руссефф (2011-2013 рр.). Емінак: Науковий щоквартальник. 2013. № 1-4(7). С. 64-69.
26. Богданова Т.Є., Дольна Н.А. Роль форуму ІБСА в розвитку співробітництва Південь-Південь. Наукові праці. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. Вип. 200. Т. 212. Політологія. С. 14-17.
27. Тригуб О.П., Кабаєва А.І. Діяльність Канади в Організації американських держав (1990–2015). Наукові праці. Т. 264. Вип. 251. Історія. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. С. 42-46.
28. Богданова Т.Є. «Боліваріанська альтернатива для Америки» та її місце у процесах американської інтеграції. Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Київ, Миколаїв: Вид-во Український центр політичного менеджменту, 2009. Вип. 16. С. 382-386.
29. Богданова Т.Є., Вігерич А.В. Екваторський фактор у колумбійсько-венесуельському конфлікті. Наукові праці. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. Вип. 168. Т. 180. Історія. С. 75-79.
30. Асауленко В. Відносини США із країнами Боліваріанського альянсу за президентства Барака Обами. Емінак: науковий щоквартальник. 2013. № 1-4(7). С. 33-39.
31. Кабаєва А. Роль Колумбії у процесах регіональної інтеграції на початку XXI ст. Емінак : Науковий щоквартальник. 2012. № 1-4(6). С. 43-47.
32. Шпаковська Ю. Роль США у фолклендському конфлікті. Емінак: науковий щоквартальник. 2012. № 1-4(6). С. 59-62.